



Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Leaving Certificate 2023

Marking Scheme

Croatian

Higher Level

Note to teachers and students on the use of published marking schemes

Marking schemes published by the State Examinations Commission are not intended to be standalone documents. They are an essential resource for examiners who receive training in the correct interpretation and application of the scheme. This training involves, among other things, marking samples of student work and discussing the marks awarded, so as to clarify the correct application of the scheme. The work of examiners is subsequently monitored by Advising Examiners to ensure consistent and accurate application of the marking scheme. This process is overseen by the Chief Examiner, usually assisted by a Chief Advising Examiner. The Chief Examiner is the final authority regarding whether or not the marking scheme has been correctly applied to any piece of candidate work.

Marking schemes are working documents. While a draft marking scheme is prepared in advance of the examination, the scheme is not finalised until examiners have applied it to candidates' work and the feedback from all examiners has been collated and considered in light of the full range of responses of candidates, the overall level of difficulty of the examination and the need to maintain consistency in standards from year to year. This published document contains the finalised scheme, as it was applied to all candidates' work.

In the case of marking schemes that include model solutions or answers, it should be noted that these are not intended to be exhaustive. Variations and alternatives may also be acceptable. Examiners must consider all answers on their merits, and will have consulted with their Advising Examiners when in doubt.

Future Marking Schemes

Assumptions about future marking schemes on the basis of past schemes should be avoided. While the underlying assessment principles remain the same, the details of the marking of a particular type of question may change in the context of the contribution of that question to the overall examination in a given year. The Chief Examiner in any given year has the responsibility to determine how best to ensure the fair and accurate assessment of candidates' work and to ensure consistency in the standard of the assessment from year to year. Accordingly, aspects of the structure, detail and application of the marking scheme for a particular examination are subject to change from one year to the next without notice.

Pažljivo pročitajte cijeli tekst i odgovorite na pitanja iz svih triju dijelova. Na pitanja odgovorite svojim riječima, a odgovori neka se temelje na tekstu, izbjegavajući pritom doslovno prepisivanje izraza ili rečenica. Svi odgovori moraju biti na hrvatskome jeziku.

I. dio

(30 bodova)

Najduža studija ikad provedena otkrila što je ključno za sreću

1. Tajna sreće, ali i dobrog zdravlja, ponajviše je u dobrim, toplim odnosima, pokazalo je višedesetljetno istraživanje. Naime, harvardska studija o razvoju odraslih, započeta 1930-ih, koja je veliku skupinu ljudi pratila punih 85 godina, jedna je od najdugotrajnijih studija života odraslih ikad provedenih. Otkrila je brojne važne veze između različitih aspekata života ljudi i njihove opće dobrobiti.

2. Jedan je od ključnih zaključaka studije da bliski odnosi, osobito oni s romantičnim partnerom, imaju snažan utjecaj na sreću i zdravlje. No, pokazalo se da nije nužno da su ti odnosi ljubavni. Ljudi mogu biti usamljeni u braku, a također mogu biti ispunjeni kao samci. Dobre odnose možemo imati i s članovima obitelji i prijateljima. Voditelj istraživanja, dr. Robert Waldinger, profesor psihijatrije na medicinskom fakultetu Sveučilišta Harvard u Bostonu, ističe da većina ljudi nije svjesna ovog pravog sastojka sretnog života jer nam suvremena kultura prodaje poruke koje nisu istinite, poput „kupite ovo i bit ćete sretniji”.

3. Studija je uključivala tri generacije ljudi i više od 1300 potomaka 724 originalna sudionika. Pratilo ih se od tinejdžerskih godina do starosti, a istraživači su prikupili sve ključne podatke o njima - od njihovih navika vježbanja i pijenja, do zadovoljstva u braku i najvećih briga. Sudionici su svoje živote ocjenjivali kroz odgovore na pitanja poput: jeste li sretni, ima li vam život smisla i imate li razloga ustati ujutro. Konačno, sudionici su također bili podvrgnuti skeniranjima mozga, testiranjima krvi i provjerama hormona stresa. Waldinger smatra da su dobri odnosi važni za sreću jer pomažu u upravljanju stresom. „Prateći tisuće života tijekom desetljeća, vidjeli smo da u svakom životu ima poteškoća. Dakle pitanje nije: Imate li izazova? Pitanje je: Kako se možete suočiti s tim izazovima? Imate li resurse potrebne za suočavanje s tim izazovima? Smatramo da su dobri odnosi jedan od najjačih resursa za suočavanje s izazovima”, pojasnio je.

5. Robert Waldinger stoga tumači da je važno imati dobre veze s prijateljima i voljenim osobama s kojima možemo razgovarati i na koje se možemo osloniti. „Ono što stvarno trebate jest netko u vašem životu koga možete nazvati. Zapravo, pitali smo sudionike naše studije: Koga biste mogli nazvati usred noći ako ste bolesni ili uplašeni? Neki od naših ljudi mogli su nabrojiti nekoliko ljudi, a neki nisu mogli nikoga – ni žive duše na svijetu”, kaže Waldinger. „Mislimo da svatko treba barem jednu osobu u svojem životu koju smatra svojom sigurnosnom mrežom, nekoga tko bi mu čuvao leđa da je stvarno u nevolji”, rekao je, pojasnivši da ljudi koji nemaju tu podršku mogu završiti pod kroničnim stresom, što može pogoršati njihovo zdravlje.

6. Studija je pokazala da čak i površne veze i kontakti, poput razgovora sa strancem u avionu ili kratkih razmjena s konobarom, doprinose osjećaju blagostanja. Psihologinja, prof. dr. sc. Ljiljana Kaliterna Lipovčan sa zagrebačkog Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, koju smo zamolili za komentar nalaza studije, nadovezuje se i kaže da sve više eksperimentalnih studija pokazuje da nam čak i obični razgovori u autobusu, tramvaju ili na klupi u parku pružaju osjećaj sreće i zadovoljstva. „I još nešto važno - ako se bojimo da nismo zanimljivi sugovornicima, jedno psihološko istraživanje iz 2018. godine pokazalo je da se većini sugovornika puno više sviđamo nego što smo toga svjesni.

Ne trebamo se bojati upuštanja u razgovor s nepoznatim ljudima jer će to usrećiti obje strane”, poručuje dr. Kaliterna Lipovčan.

7. Jedna od lekcija iz višedesetljetne studije je i ona da život ne mora biti lagodan da bi bio sretan. Najsretniji ljudi su oni koji su u životu doživjeli izazove s kojima su se uspjeli suočiti i nositi. „Ako život donosi izazove koji su zanimljivi, koji nam omogućuju da se osjećamo kao da smo nešto postigli, to pruža veliko zadovoljstvo. Sreću nam ne mogu kupiti bogatstvo i privilegije”, kaže voditelj studije.

8. Waldinger ističe da ne trebamo očekivati stalnu sreću. „Nitko nije stalno sretan. Ako niste sretni cijelo vrijeme, to ne znači da nešto krivo radite... To je samo istina o životu”, kaže. „Možemo poboljšati svoje živote i sigurno možemo poboljšati svoju sreću. No ne trebamo očekivati da ćemo uvijek biti sretni”, dodaje. Ističe da se svi suočavaju sa stresom i izazovima, unatoč tome što nam se često može činiti da su drugi stalno sretni. To je osobito aktualno danas, kada smo izloženi društvenim mrežama na kojima se većina ljudi predstavlja u najboljem svjetlu.

10. Dr. Kaliterna Lipovčan tumači da se sreća u znanstvenim istraživanjima definira kao zadovoljstvo vlastitim životom, uz češće osjećanje pozitivnih emocija i rjeđe osjećanje negativnih. U Hrvatskoj se istraživanjima sreće i kvalitete života najsustavnije bavi tim istraživača na Institutu Pilar. „Istraživanja provedena u okviru projekta Pilarov barometar hrvatskog društva od 2008. do 2016. na nacionalno reprezentativnim uzorcima hrvatskih građana potvrđuju nalaze harvardskog istraživanja i također pokazuju da su dobri međuljudski odnosi ključan element sreće. Od različitih životnih područja, kojima smo manje ili više zadovoljni - životni standard, zdravlje, postignuća, sigurnost, posao - najzadovoljniji smo upravo odnosima s bliskim ljudima, bilo da se radi o obitelji, prijateljima, susjedima ili kolegama s posla”, kaže naša sugovornica.

11. „To pokazuju sva naša istraživanja i mislim da je baš ta naša povezanost s drugim ljudima i njegovanje bliskih odnosa razlog zašto se, unatoč brojnim životnim problemima i relativno niskom životnom standardu, možemo smatrati relativno sretnim narodom. Na ljestvici Svjetskog izvješća sreće Hrvatska je od 2019. do 2021. zauzela 47. mjesto od 146 zemalja u kojima se istraživanja provode, što je prilično visoko za naše skromne ekonomske mogućnosti”, kaže Kaliterna Lipovčan.

12. Ističe da Pilarova istraživanja također pokazuju da je socijalna podrška koju osjećamo od bliskih ljudi, a odnosi se na osjećaj da se imamo na koga osloniti u trenucima krize, vrlo važna za osobnu sreću. „Zanimljivo je, međutim, da iako percipiramo da nam članovi obitelji pružaju najviše podrške, za sreću je najvažnija podrška prijatelja. Čini se da nam je obiteljska podrška nešto što se podrazumijeva, a podršku prijatelja vjerojatno smatramo zasluženom, pa nas više usrećuje”, zaključila je Kaliterna Lipovčan.

(prilagođeno prema: Nenad Jarić Dauenhauer, index.hr, siječanj 2023.)

1. Objasnite svojim riječima sljedeće pojmove:

- a) potomaka (3) *onih koji od nekoga potječu rođenjem (od roditelja i predaka)*
- b) **površne veze** (6) *veze koje se ograničavaju samo na ono što je na površini, koje nisu duboke i smislene*
- c) suočiti se (3) *susresti se s kim ili čim oči u oči, stati pred koga ili što*
- d) osjećaju **blagostanja** (6) *osjećaju obilja materijalnih dobara, bogatstva; život u obilju, izobilje; suprotno od oskudice*
- e) „sudionici su bili **podvrgnuti** skeniranjima mozga” (3) *učiniti koga ili što objektom čega, izložiti utjecaju čega*

[5 × 1 bod]

2. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, o kakvoj je studiji Sveučilišta Harvard riječ u ovome članku? Koliko je trajala, tko su bili ispitanici, na koji način se provodila?

[5 bodova]

Harvarska studija o razvoju odraslih započela je 1930-ih skupinu od 724 originalna sudionika te njihovih 1300 potomaka pratila je punih 85 godina. Ispitanike se pratilo od tinejdžerskih godina do starosti, a istraživači su na njima provodili različite zdravstvene testove te na njima vršili različita psihološka istraživanja i tražili od sudionika odgovore na pitanja u rasponu od onih o njihovoj prehrani i načinima vježbanja do pitanja o tome koliko su zadovoljni svojim životom, brakom, odnosima i toga što im zadaje brige.

3. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, na koji su način dobri ljudski odnosi u čovjekovu životu povezani s njegovom razinom stresa i zdravljem?

[5 bodova]

Voditelj harvardskog istraživanja dr. Waldinger tvrdi da su dobri odnosi sastavnica u dobrom upravljanju stresom. Naime, studija je pokazala kako ničiji život nije pošteđen poteškoća i izazova, ali razlika zbog koje se netko smatra manje ili više sretnim je način na koji se osoba suočava s tim izazovima, a u tome joj od velike koristi mogu biti upravo dobri i čvrsti odnosi s ljudima. Svaku je nevolju lakše podnijeti kada se čovjek ima na koga osloniti i važno je u životu imati barem jednu takvu osobu. Ukoliko takva podrška u nečijem životu izostane, to može dovesti do kroničnog stresa te za posljedicu imati narušeno zdravlje.

4. Opišite, na temelju teksta, ali svojim riječima, u kakvom su odnosu rezultati sličnog istraživanja hrvatskog Instituta Ivo Pilar i harvardsko istraživanje?

[5 bodova]

Istraživanja koja je na nacionalno reprezentativnim uzorcima hrvatskih građana od 2008. do 2016. provodio Institut Ivo Pilar potvrđuju nalaze harvardskog istraživanja i također zaključuju da su dobri međuljudski odnosi ključan element sreće. Građani Hrvatske su od različitih životnih područja najzadovoljniji odnosima s ljudima u svome životu, odnosima s članovima obitelji, prijateljima, susjedima ili pak kolegama s posla. Upravo to zadovoljstvo odnosima razlog je što se Hrvatska, unatoč relativno niskom životnom standardu i skromnim ekonomskim mogućnostima, od 2019. do 2021. godina našla na relativno visokom 47. mjestu na ljestvici Svjetskog izvješća sreće.

5. U 5. odlomku voditelj istraživanja dr. Waldinger kaže da „svatko treba barem jednu osobu u svojem životu koju smatra svojom sigurnosnom mrežom, nekoga tko bi mu čuvao leđa da je stvarno u nevolji”. Slažete li se s njegovim mišljenjem? Tko je u vašemu životu ta sigurnosna mreža i jeste li vi možda bili u prilici biti nečija? Iscrpno argumentirajte svoj odgovor.

[5 bodova]

Na primjer:

- *U potpunosti se slažem s tim mišljenjem. Sve je lakše kada čovjek ima „svoje ljude”, s njima podijeljena sreća tada se množi, a nevolja se umanjuje. Za mene su moja sigurnosna mreža bez ikakve sumnje moji roditelji i moj brat i sestra. S njima mogu podijeliti baš sve što me u životu muči ili tišti i iako mi ponekad ne mogu konkretno pomoći, jer neke lekcije u životu čovjek mora proći i naučiti sam, već sama činjenica da su me uvijek spremni saslušati puno mi znači u životu i čini me smirenijim i zadovoljnijim.*

- *Slažem se sa zaključkom voditelja harvardskog istraživanja. Ja i moja najbolja prijateljica jedna smo drugoj uho za slušanje, rame za plakanje, sigurnosna mreža i mirna luka. Mogu je nazvati u pola noći i sigurna sam da će mi pomoći svojim savjetom. Sve smo prošle zajedno, i dobro i loše, i upravo to čini naše prijateljstvo neraskidivim i svakim danom sve snažnijim.*
- *Ne slažem se u potpunosti s mišljenjem dr. Waldingera. Mislim da bi svaki čovjek prije svega sam sebi trebao biti sigurnosna mreža i snagu za nošenje s nedaćama života naći prvenstveno u sebi, kao i biti svoj najveći obožavatelj u trenucima uspjeha i sreće. Svaki puta kada uspješno isplivamo iz nekog izazova ili nedaće ili pak održimo obećanje zadano samima sebi, naša vjera u same sebe i vlastite resurse postaje sve čvršća, a mi postajemo u potpunosti samopouzdana osoba, sposobna nositi se sa svime što život nosi sama.*

6. Nakon što ste pročitali cijeli tekst i saznali što znanstvena istraživanja kažu o tome što je ključno za sreću, slažete li se s njihovim rezultatima i možete li potvrditi da je tako i u vašemu životu? Ako nije, što je za vas sreća? Iscrpno obrazložite svoj odgovor.

[5 bodova]

- *U potpunosti se slažem s rezultatima istraživanja. Druženje s mojim prijateljima i sve aktivnosti u kojima s njima sudjelujem - sport, izlasci, koncerti, povjerljivi razgovori – za mene su izvor najveće moguće sreće i zadovoljstva. Ne mogu zamisliti život bez svojih prijatelja i naših druženja.*
- *Djelomično se slažem s rezultatima istraživanja, čovjek je društveno biće i za zadovoljstvo i sreću su mu svakako potrebni duboki i smisleni odnosi. Ali ono što mene čini najsretnijim je sviranje moje gitare, moja glazba te duge šetnje u prirodi s mojim psom. Smatram da su povratak prirodi i život u potpunom skladu s njezinim zakonima i ritmovima jedini pravi i trajni izvor sreće i zadovoljstva.*
- *Djelomično se slažem s rezultatima istraživanja koja se spominju u tekstu, njegovati odnose s bliskim ljudima i biti aktivan i koristan član zajednice od iznimne je važnosti za pojedinčevu sreću. Pa ipak, mislim da je za sreću i zdravlje u životu ipak najvažniji osjećaj svrhe. Naše zašto pomoći će nam da isplivamo iz najtežih trenutaka, da stavimo stvari u perspektivu kada stvari u životu ne idu onako kako bismo željeli, ojačat će naše samopouzdanje i pružiti nam otpornost i snagu da nastavimo dalje i zadržimo optimističan pogled na budućnost.*

II. dio

(30 bodova)

Jedna od lekcija iz višedesetljetne studije Sveučilišta Harvard je i ona da „život ne mora biti lagodan da bi bio sretan”. Slažete li se s ovim zaključkom? Vlastitim riječima (minimalno 100 riječi) iscrpno argumentirajte svoje mišljenje.

Na primjer:

- *U potpunosti se slažem s ovom tvrdnjom. Svrha života su stalan rast i razvoj kako bismo postali najbolja inačica sebe, što za posljedicu ima zadovoljstvo sobom i svojim životom te osjećaj sreće. Nemoguće je rasti i razvijati se ukoliko je more kojim plovimo stalno mirno i glatko, bez valova i vjetrova. Svoju vlastitu snagu spoznajemo tek kada se sučimo s izazovima, tek tada doznamo za što smo sve sposobni i kolike i koje smo sve granice sposobni prijeći.*

Život bogat takvim iskustvima, neobičnim, teškim, zahtjevnim, mijenja našu perspektivu, jača našu osbnost i naš karakter te nas čini samopouzdanijima i samozadovoljnijima.

III. dio

(40 bodova)

Napišite esej (od najmanje 300 riječi) o jednoj od sljedećih tema:

1. „Sreću nam ne mogu kupiti bogatstvo i privilegije”

ili

2. „Čovječe, pazi da ne ideš malen ispod zvijezda!”, Antun Branko Šimić, „Opomena”

